การหยั่งเห็น

การหยั่งเห็น (insight) เป็นความสามารถของสัตว์และมนุษย์ ที่จะคิดมองเห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวพันอยู่ในสถานการณ์ปัญหาให้เกิดเป็นรูปร่างหรือภาพที่เด่นชัดขึ้น โดยฉับพลัน นับเป็นความสามารถในระดับสูงที่ต้องอาศัยการคิดมากกว่าที่จะลงมือปฏิบัติการจริงๆ และผลสัมฤทธิ์ของการคิดนี้เป็นสิ่งที่มีเหตุมีผล

การหยั่งเห็น (การคิดมองเห็น, การหยั่งรู้)

จากการทดลองในเรื่องการแก้ปัญหานี้ ถ้าการแก้ปัญหาเกิดขึ้นโดยทันที โดยไม่ได้มีการทดลองแต่อย่างใด เพียงแต่มองปัญหาและคิด แล้วก็เกิดการมองเห็นหนทางแก้ปัญหาขึ้นฉับพลันเหมือนกับการเปิดสวิตช์ไฟฟ้า ส่วนมากได้พบว่าปรากฏการณ์นี้จะเกิดขึ้นในระยะที่ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงก้าวหน้า และแล้วการมองเห็นวิธีการแก้ปัญหาก็ปรากฏออกมาให้เห็นเด่นชัดโดยฉับพลัน ปรากฏการณ์นี้เรียกว่า "การหยั่งเห็น"

จากความคิดเห็นดังกล่าว ก็เป็นการยากที่จะให้คำอธิบายออกมาให้เห็นชัดแจ้งว่าเป็นอย่างไร เพราะเราไม่ทราบว่าสิ่งที่เราทดลองนั้นมีประสบการณ์เดิมที่คล้ายคลึงกันมาก่อนหรือไม่ หากเป็นสิ่งที่เคยมีประสบการณ์มาก่อนแล้ว ก็หมายความว่าวิธีการแก้ปัญหาที่เคยใช้มาก่อนได้ถูกระลึกขึ้นเอามาใช้อีก ดังนั้นในสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว ก็ไม่มีการหยั่งเห็นเกิดขึ้นเลย แต่อย่างไรก็ตามในการแก้ปัญหาโดยอาศัยวิธีการแก้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้ว ผู้แก้ปัญหาย่อมจะได้มีการเปรียบเทียบปัญหาปัจจุบันกับอดีตและก็ได้เกิดการเรียนรู้วิธีการขึ้น

การแก้ปัญหาโดยวิธีการหยั่งเห็น อาจต้องอาศัยปัจจัยสำคัญพื้นฐานบางประการ กล่าวคือ (๑) ความสามารถของผู้แก้ปัญหา หมายความว่า จะต้องมีศักยภาพพร้อมที่จะรับรู้ปัญหานั้นได้ ยิ่งมีวุฒิภาวะมากก็ย่อมจะเกิดการหยั่งเห็นได้มากตามด้วย (๒) ประสบการณ์เดิม ก็นับเป็นปัจจัยที่สำคัญ การหยั่งเห็นจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากไม่มีประสบการณ์เดิม แต่การมีประสบการณ์เดิมก็มิใช่สิ่งรับประกันว่าจะต้องเกิดการหยั่งเห็นได้เสมอในทุกกรณีไป (๓) สภาพของปัญหาจะต้องอยู่ในลักษณะที่สามารถจะจัดระบบและเรียบเรียงให้เป็นโครงสร้างที่มีความหมายได้และอาจจะมีปัจจัยอื่นๆ อีกก็ได้

การทดลองทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับการหยั่งเห็น

จิตวิทยาแนวเกสตัลท์ ได้ศึกษาเรื่องการรับรู้หรือการกำหนดรู้ โดยมีความเชื่อว่าการที่คนเราได้รับประสบการณ์ในสถานการณ์รวมของปัญหาทั้งหมดย่อมจะทำให้ได้รับรู้ข้อเท็จจริงของปัญหานั้นสมบูรณ์ดียิ่งขึ้น ซึ่ง แมกซ์ เวอร์ไธเมอร์ ผู้นำแนวจิตวิทยาเกสตัลท์ได้กล่าวว่า "รูปลักษณะต่างๆ ของหน่วยรวมใดๆ ที่ปรากฏเห็น มิได้เกิดจากส่วนย่อยที่ประกอบรวมกันขึ้นเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการจัดเรียบเรียงของส่วนย่อยเพื่อประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยรวม และคุณสมบัติของแต่ละส่วนย่อยยังได้ถูกกำหนดขึ้นโดยส่วนรวมทั้งหมดอีกด้วย"

ตามแนวจิตวิทยาเกสตัลท์ดังกล่าวจะนำเอาไปใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างไรนั้น คำตอบในเรื่องนี้คงจะไม่ยากนัก ผู้เรียนจะต้องพยายามจัดเรียบเรียงสิ่งต่างๆ ในสถานการณ์การเรียนนั้นขึ้นมา

ให้เป็นรูปร่างหน่วยรวมที่มีความหมาย โดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้เคยเรียนรู้ และเข้าใจมาก่อน ประสบการณ์นั้นมิได้เพียงช่วยให้ผู้เรียนได้เรียบเรียงสถานการณ์ เพื่อการรับรู้เท่านั้น หากแต่ยังช่วยเรียบเรียงสถานการณ์ เพื่อให้เกิดการรู้จักเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ขึ้นอีกด้วย ในการสอนของครูก็ควรจะได้เรียบเรียงสิ่งต่างๆ ที่จะสอนให้เกิดเป็นรูปโครงร่างขึ้น เพื่อที่จะช่วยให้เด็กได้มองเห็น และหากสิ่งที่เด็กได้มองเห็นรูปร่างขึ้นมานั้นมีความหมายต่อเขา เขาก็ย่อมเกิดความรู้สึกที่พึงพอใจตามขึ้นมาด้วย อย่างไรก็ตามโครงสร้างที่เด็กได้จัดเรียบเรียงขึ้นนี้อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่ดี หรือไม่เกิดความหมายในทางที่ดีขึ้นมาก็ได้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีครูเป็นผู้คอยช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้น

เวลากล่าวถึงปัญหาเรื่องสถานการณ์การเรียนรู้ตามทฤษฎีเกสตัลท์ มักจะใช้คำว่า "การหยั่งเห็น" แทนคำว่า "หน่วยรวมทั้งหมด" และมักจะใช้คำว่า"การมองเห็นรูปร่างการมองเห็นโครงสร้างหรือการคิดมองเห็นรูปร่างใหม่หรือโครงสร้างใหม่" แทนคำว่า"การจัดเรียบเรียง" แต่การที่จะให้เกิดการหยั่งเห็นขึ้นนั้นในระยะเริ่มต้นของการเรียน อาจจะค่อนข้างยุ่งยากและมีความสับสน หากให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์มีการฝึกปฏิบัติซ้ำ ให้รู้จักเปรียบเทียบและวิเคราะห์ก็ย่อมจะเป็นหนทางช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการคิดมองเห็นเป็นรูปร่างชัดเจนขึ้น ตลอดจนสามารถมองเห็นความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ที่มีต่อกันและกัน และต่อหน่วยรวมอีกด้วย

โวลฟ์กัง โคห์เลอร์ (Wolfgang Kohler) หนึ่งในนักจิตวิทยาแนวเกสตัลท์ได้ศึกษาทดลองเรื่อง "การหยั่งเห็น" ได้สังเกตการเรียนรู้ของลิงพบว่ามีการเรียนรู้คล้ายคลึงกับมนุษย์มากกว่าการเรียนรู้ของหนูและแมว กล่าวคือ ลิงสามารถที่จะเบนหรือเปลี่ยนรูปการกระทำที่จะไปยังเป้าหมายที่ต้องการไว้ชั่วคราว เพื่อจะค้นหาหนทางหรือวิธีการใหม่ที่ดีกว่า

ลักษณะพฤติกรรมที่เบนออกมา เพื่อคิดใหม่ดังกล่าวนี้ นับเป็นสิ่งที่สำคัญอันหนึ่งของการเรียนรู้ ผู้เรียนที่มีความสามารถในการเรียนเช่นว่านี้ ย่อมจะสามารถมองเห็นปัญหาในทางใหม่ และสามารถจะละเป้าหมายที่ต้องการไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง โดยกลับไปจัดสิ่งต่างๆ ในสถานการณ์นั้นทั้งหมดเสียใหม่ เพื่อจะหาวิธีการที่ดีและเหมาะสมต่อไป

ดังได้กล่าวแล้วว่า การหยั่งเห็นจะต้องอาศัยความสามารถและสติปัญญาของผู้เรียนด้วย เด็กที่มีสติปัญญาต่ำมักจะมีการคิดหยั่งเห็นเป็นไปในแบบของผลการปรับภาวะ (เงื่อนไข) หรือ การเสริมแรง ส่วนเด็กที่ฉลาดก็มักจะมีการเรียนรู้เป็นไปในลักษณะของการคิดมองเห็นปัญหาและส่วนที่เกี่ยวพัน ตลอดจนมองเห็นวิธีการแก้อุปสรรคต่างๆ อย่างแจ่มชัด ซึ่งการเรียนรู้ โดยการหยั่งเห็น ตามแนวจิตวิทยาเกสตัลท์ดังกล่าวนี้คือ การเรียนรู้โดยยึดหลักประสบการณ์นั่นเอง ผู้เรียนจะต้องเป็นฝ่ายปฏิบัติการ มิใช่เป็นฝ่ายคอยรับ แต่ก็เป็นที่เข้าใจกันว่า หากผู้เรียนมีประสบการณ์น้อยและจำกัด ก็ย่อมจะทำให้การจัดเรียบเรียงสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดความหมายที่ดีอันเป็นสิ่งพึงประสงค์อยู่ในวงจำกัดด้วยเช่นกัน

ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะจัดเรียบเรียงกิจกรรมต่างๆ และคอยช่วยเหลือแนะนำให้ผู้เรียนได้เกิดการหยั่งเห็นในทางที่ถูกต้อง การที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้มองเห็นในทางที่ถูกต้องนั้น ก็คือ ต้องจัดให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ การได้รับประสบการณ์จะช่วยให้ผู้เรียนได้มองเห็น ข้อบกพร่องของตนที่เคยใช้แก้ปัญหามาแต่เดิม และยังช่วยให้นำไปสู่การกระทำใหม่ที่ถูกต้องด้วย กิจกรรมบางอย่างเราสามารถที่จะจัดให้ผู้เรียนได้มองเห็น และเข้าใจได้โดยไม่

จำเป็นต้องรับจ

ดังได้กล่า
เรียงกิจกรรมต่
ดำเนินไปได้หรื
ครูเป็นสำคัญ
อาจจะไม่ต้องค
สามารถจะปฏิบั
สำคัญอีกอย่างห
โครงสร้างใหม่
ทางที่ไม่ถูกต้อง
ที่จะช่วยให้เด็ก
ของสิ่งที่เรียนใ
ผู้เรียนให้ได้มอ
ต้องอีกด้วย

การแก้ปัญหาต

ตามธรรม
สังเกตดูรูปร่างล
คำนั้น แล้ว
เกี่ยวพันกับสภา
โดยอาจจะสังเ
บางคนอาจจะ
อย่างรวดเร็ว
และแล้ว ก็จะ
ตัวอักษรของภา
รูปร่างลักษณะ
A, B, C, .
อักษรใหม่ ⌜ห
" ⌟
ดังนั้นคำปัญหา

ารไว้ชั่วคราว
กว่า

เพื่อคิดใหม่
ของการเรียนรู้
ว่านี้ ย่อม
และสามารถ
าหนึ่ง โดย
่งหมดเสียใหม่
J

นจะต้องอาศัย
ด้วย เด็กที่มี
ไปในแบบของ
การเสริมแรง
ไปในลักษณะ
ยวพัน ตลอด
อย่างแจ่มชัด
มแนวจิตวิทยา
ยยึดหลักประ-
ฝ่ายปฏิบัติการ
จกันว่า หาก
ก็ย่อมจะทำให้
ความหมายที่ดี
ยเช่นกัน
จะจัดเรียบเรียง
ะนำให้ผู้เรียน-
ารที่จะช่วยให้
ก็คือ ต้องจัด
ประสบการณ์จะ
องของตนที่เคย
ให้นำไปสู่การ-
ย่างเราสามารถ
ว่าใจได้โดยไม่

จำเป็นต้องรับจากประสบการณ์ตรงก็ได้

ดังได้กล่าวแล้วว่า ครูเป็นผู้ที่จะต้องจัดเรียบ-เรียงกิจกรรมต่างๆ ให้กับผู้เรียน กิจกรรมที่จัดจะดำเนินไปได้หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับการจัดเรียบเรียงของ-ครูเป็นสำคัญ ถ้าหากการจัดเรียบเรียงดี ผู้เรียนก็อาจจะไม่ต้องคอยพึ่งคำแนะนำจากครูมากนัก เด็กสามารถจะปฏิบัติ กิจกรรมเหล่านั้นไปได้เอง หน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของครูคือ จะต้องพยายามจัดโครงสร้างใหม่ หากผู้เรียนเกิดการหยั่งเห็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้นครูจึงมีบทบาทที่สำคัญทั้งในการที่จะช่วยให้เด็กได้รู้จักจัดเรียบเรียงและจัดโครงสร้างของสิ่งที่เรียนให้เกิดมีความหมายขึ้นและยังต้องช่วยผู้เรียนให้ได้มองเห็นโครงสร้างที่แจ่มชัดในทางที่ถูก-ต้องอีกด้วย

การแก้ปัญหาด้วยการหยั่งเห็นและประโยชน์

ตามธรรมดาเราจะเริ่มโดยสนใจเพ่งดูคำปัญหา สังเกตดูรูปร่างลักษณะ ตัวอักษรที่ประกอบกันขึ้นเป็นคำนั้น แล้วพยายามพิจารณาดูต่อไปว่าจะมีความเกี่ยวพันกับสภาพการณ์ของปัญหาที่กำหนดให้อย่างไร โดยอาจจะสังเกตดูตัวอักษรตัวหนึ่งตัวใดหรือหลายตัว บางคนอาจจะมองเห็นความเกี่ยวพันของปัญหาได้-อย่างรวดเร็ว บางคนก็อาจจะต้องเพ่งพินิจดูสักครู่ และแล้ว ก็จะเกิดการมองเห็นขึ้นโดยฉับพลันว่า ตัวอักษรของภาษาใหม่นี้ได้ถอดเอารูปแบบออกมาจากรูปร่างลักษณะของเส้นกรอบรอบแต่ละตัวอักษรของ A, B, C, ...ถึง Z นั่นเอง กล่าวคือ

อักษรใหม่ ⌜ หมายถึง I เพราะเกี่ยวพันกันดังนี้ ⌜I
" ⌟ N "——————" ⌟N⌝
ดังนั้นคำปัญหาข้างต้นจึงอ่านว่า

INSIGHT

ตัวอย่างการเกิดการหยั่งเห็นของมนุษย์ โดยขอสมมุติสถานการณ์ปัญหาการเรียนรู้ภาษาใหม่ภาษาหนึ่งดังนี้

สภาพปัญหา ให้มองดูภาพปัญหา ภาษาใหม่ดังข้างล่างนี้

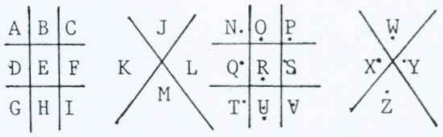

ปัญหา (การคิด) : ให้อ่านคำที่อยู่ในกรอบสี่-เหลี่ยมผืนผ้าข้างล่าง

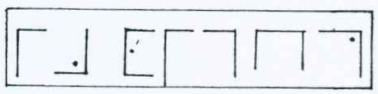

การแก้ปัญหา (การหยั่งเห็น): อ่านว่า (อาจมีการตรวจสอบด้วยแล้ว)

INSIGHT

ประโยชน์ของการหยั่งเห็น

การแก้ปัญหาหรือการเรียนโดยการคิดที่เรียกว่าการหยั่งเห็นนั้น มีข้อดีหลายประการ ดังนี้

๑. ผู้แก้ปัญหาสามารถคิดได้เอง โดยการมองดูปัญหาและคิดมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนประกอบของปัญหาแล้วเกิดการหยั่งเห็นขึ้น ซึ่งผู้แก้ปัญหาย่อมเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตนที่แก้ปัญหาได้สำเร็จนับเป็นการได้แรงเสริมที่สำคัญยิ่ง

๒. ใช้เวลาน้อยและได้ผลมาก จากตัวอย่างข้างบนตัวอักษรที่นำมาเป็นตัวอย่างสำหรับให้อ่านเพียง ๖ ตัวอักษร (ตัวอักษรของ G,H,I,N,S,T) แต่ผู้เรียนสามารถได้รู้ตัวอักษรเพิ่มขึ้นอีก ๒๐ ตัว คือ ตัวอักษรของ A,B, ... (ยกเว้น ๖ ตัวข้างต้น) ..... Z

๓. จำได้นาน ผู้เรียนสามารถจำได้นานในสิ่งที่รับรู้ไว้แล้วนั้น เพราะสภาพปัญหาได้จัดไว้เป็นไปในลักษณะของหน่วยรวมที่มีความหมาย และรับรู้เก็บไว้เพียงโครงสร้างของสภาพปัญหาเท่านั้น มิได้จำส่วนย่อย

จรูญ โกมลบุณย์

บรรณานุกรม

Hilgard, Emest R. **Introduction to Psychology.** 2 nd ed. New York : Harcourt, Brace and Company, 1957.

Tharpe, Louis P. and Allan M.Schmuller. **Contemparary Theories of Learning.** New York : Ronald Press, 1954.

Woodworth, Robert S. and Harold Schelvebert. **Experimental Psychology.** Revised ed. New York : Henry Holt and Company, 1960.

ความหมาย

จิตวิทยากา

psychology)

ซึ่งศึกษาค้นคว้าปั

ความรู้ความเข้า

ผู้ให้คำนิยามแต่อ

ประยุกต์ ซึ่งหมาย

ทางจิตวิทยา

แต่ขณะปัจจุบันมีก

แนวใหม่ว่าเป็นงา

ที่สำคัญ และจ

การศึกษาได้อย่าง

อยู่เพียงการนำผล

กับการศึกษาไปใช้

การทางจิตวิทยาไป

สร้างหลักการทางจิ

ตนเอง จิตวิทยาก

ทางด้านพฤติกรรม

ที่มาและความเกี่ยว

จิตวิทยาการ

ตลอด ด้วยกระบว

ดังจะเห็นได้จากงา

อี แอล ธอนไดค์

ซึ่งทำให้การเรียนรู้

หัวใจของนักจิตวิท

ท่านหนึ่ง คือ จี ส

Hall) พร้อมคณะ

ความรู้และข้อค้นพบ

วัยรุ่น จัดได้ว่างา